

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 217 | שנה ד' | פרשת עקב | שנת תשע"ז

והחילוק בין דברי הלכה לאגדה, י"ל למש"כ בסידור הגר"א (בברכת יוצר אור) שלעתיד לבוא יהא הלכה כב"ש, אלא דבזה"ז ניתנו כללים איך לפסוק זה ניתן בהלכה ולא באגדה.

השגות בתורה

במדרש קהלת (ה' י"א) איתא כד דמך ר' בון ברבי חייה עאל ר' זירא ואפטר עלוי הדין פסוקא מתוקה שנת העובד וכו', כך למד ר' בון בר חייה תורה לכ"ח שנה מה שאין תלמיד וותיק יכול ללמוד למאה שנה. וצ"ב הרי ר' בון לא פסק פומיה מגירסי, וא"כ אם ה' חי מאה שנה בודאי ה' לומד יותר? וי"ל דר' בון השיג בכ"ח שנה שיא באיכות הלימוד שהי' יכול להשיג אפילו אם ה' לומד מאה שנה, והקב"ה יחשב לו כמו שהי' לומד אם ה' חי מאה שנה.

העולם קיים בזכות התורה

הגר"א וסרמן (בקובץ הערות בביאורי אגדות ס' ז' אות ו') כתב אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז, והטעם משום דהוי טוב לשמים ולבריות וזה נאמר כי פרי מעלליהם יאכלו, וקשה דחשיב במתנ"ג גם תלמוד תורה ומה טוב לבריות יש בזה יותר מבכל המצוות שבין אדם למקום [עיי' רמב"ם פרק א' משנה א' דפאה דכתב כי בתלמוד תורה יזכה לכל זה]. ואפשר לומר לפי מ"ש בס' נפש החיים (ש"ד פ"א) דכמו שתחילת בריאת העולם היתה בשביל התורה ואם לא בריתי יומם ולילה וגו', כמו כן קיום הבריאה בכל רגע תלוי בתלמוד תורה ואילו ה' נפסק רגע אחד ללימוד התורה בכל העולם ח"ו תיכף תתבטל כל המציאות, ונמצא שכל הלומד תורה יש לו חלק בקיום כל הבריאה ואין לך טוב ומטיב לבריות יותר מזה עכ"ל.

והעירו דבקיודשין (מ' ב') איתא שכל מצוה מכרעת את העולם לכך זכות, א"כ בכל עשיית מצוה אפשר לומר שנחשב טוב לבריות, לפי שהוא מכריע את העולם ע"י מעשה מצותו לכך זכות, ולמה מבואר בקידושין (מ' א') שהמקיים מצות שילוח הקן נחשב רק טוב לשמים? ויש לחלק דשאני מצות ת"ת שהיא מוכרחת להיות לקיום העולם, דלולא מצוה זו כל הבריאה מתבטלת, משא"כ מצוה דשילוח הקן דאין צריך דוקא למצוה זו, שהרי כל מצוה שיעשו מכריע העולם לכך זכות.

ובדברי הנפש החיים יל"ע מדאיתא בע"ז (ג' א') אמר להם הקב"ה (לאומות העולם) שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה, אומרים לפניו רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנא' אם לא בריתי יומם ולילה וגו', והקשו תוס' וא"ת והרי ראייה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם וכו', ועוד י"ל שהם קיימים ממה שקיבלו כדאמר אם ישראל מקבלים.

ולכאורה תוס' לא ס"ל כן, שהרי לדבריו שאם ה' נפסק רגע אחד ללימוד התורה בכל העולם ח"ו תיכף תתבטל כל המציאות, א"כ הם עדיין נוגעים בעדותם? ואולי תוס' למדו שהגמ' שם מדברת על קיום מצוות ועל זה מספיק הקבלה דלא צריך שיהי' כל רגע קיום מצוה, אבל על שלמדו תורה כל הזמן, יש באמת הוכחה מזה ששמים וארץ קיימים. ועוד אפשר לתרץ שאין טענת העכו"ם שלא היו אפי' יחידים ששמרו את התורה, אלא על כלל הציבור, ותוס' מקשים ששמים וארץ יוכיחו, ותירצו שעל הכלל מספיק מה שקיבלו, אבל זה בודאי צריך שיהי' לפחות יחיד שילמדו תורה בכל רגע (ועי"ש הגהות מצפה איתן).

עצה מן התורה

כמה וכמה פעמים בעת שאלות קשות, אחרי שרבונו שומע את כל הצדדים, מפסיק את הנושא ולימד כמה דקות גמ' שאינה קשורה דוקא לענין המדובר ואז עונה, כדי שהתשובה תבוא מתוך התורה. וכן כשהוצרך רבנו לצאת לכינוסים גדולים ומכריעים לפני היציאה חוזר שוב לחדרו ולומד כמה דקות גמרא כדי שיצא מתוך התורה לכינוס. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

ספרו מעשה עם מרן הגרא"מ שך זצ"ל שנשאל בנוגע להצלת חיי שעה, ולקח ספר נפש החיים ועיין בו כרבע שעה ובסוף אמר שלא יודע מה לעשות [ולא רצה לומר ג"כ "שב ואל תעשה"]. ולא יודע מה ראה בנפש החיים.

ונראה שהרי ידוע מה שכתוב בכתר ראש להגר"ח מוולוז'ין שאם אדם רוצה ליקח עצה מן התורה, וילמד בחשק רב עד שיזדמה לו כלומד לשמה, ואז לחשוב על המבוקש אם לעשות או לאו וכפי שיעלה על הדעת אז כן יעשה וזו היא עצת התורה, עכ"ל. באות ס"ט. והרב שך ה"י משתמש הרבה בדבר זה, וגם במעשה זה כנראה ניסה להרגיש בעצמו ללימוד לשמה עד שהרגיש כנ"ל ואז חשב על השאלה וכנראה לא נפל לו שום עצה מה לעשות לכן לא ענה כלום.

פניני הפרשה

עניני תלמוד תורה

"ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" (עקב יא, יט)

הגמ' בקידושין (כ"ט ב') אומרת שאשה לא חייבת ללמוד תורה בעצמה, משום דכתיב ולימדתם ולמדתם, כל שאחרים מצווין ללמוד מצוה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמוד אין מצווה ללמד את עצמו, ומנין שאין אחרין מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם. והנה גר מצווה ללמוד בעצמו אע"פ שאביו לא מצווה ללמוד.

וצ"ל דאינו דומה לאשה שאחרים לא מצווים ללמדה מצד שהיא בת, ועל זה כתוב דלפי שאין מצווין עלי' היא לא מצווה בעצמה, משא"כ גר אביו לא צריך ללמוד (אפי' אם ה' מתייחס לאביו) כיון שאדם כזה לא מצווה ללמוד (וכמו שוטה רח"ל שפטור ממצות ופטור מללמד את בנו) ואין זה כנשים שאחרים לא מצווים ללמדה מצד שהיא אשה.

שכר מקרא בידו

בתנא דבי אליהו (וואט ספ"ב) כתוב דאפילו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום ואחות לוטן תמנע אפי"ה שכר מקרא בידו. והנה הרבה שמות שאנשים מזכירים בדיבורם וכגון ראובן ושמעון, כתובים בתורה, וא"כ האומרם שכר מקרא בידו. אמנם יש חילוק גדול דהאומר ואחות לוטן תמנע בסתמא כונתו לפסוק הכתוב בתורה, משא"כ האומר ראובן ושמעון ולא מתכוין לת"ת כונתו לשמות בעלמא.

לימוד תורה בחינם

בבכורות (כ"ט א') איתא דצריך ללמד תורה בחנם, ומ"מ אם לא מצא ללמוד בחנם ילמד בשכר דכתיב אמת קנה, וברמב"ם (הל' ת"ת פ"א ה"ז) כתב שאסור ללמד בשכר, ומתקשים במש"כ דכשלא מוצא מי שילמדנו בחנם ילמוד בשכר, הרי הוא מוכשיל את המלמד באיסור (ומובא שהגאב"ד דפונב"ז זצ"ל אמר בשם בנו ר"י הי"ד דאין המשלם עובר על לפני עור בכגון דא, דהרי אין הדין כאן איסור קבלת שכר מת"ת אלא חיוב לימוד התורה בחנם ואם לא ישלם לו הרי לא ילמדנו ויעבור בין כה על החיוב ללמוד בחנם, ומה שילמדנו בשכר אינו גרוע מאם לא ילמדנו בכלל, וכיון שכן במה שמשלם כשלא מצא מי שילמדנו בחנם אינו גורם בזה לעבירה חדשה ולא שייך לפני עור עכ"ל, אמנם דברי צ"ב למה יעבור אם לא ילמדנו, וכי הוא חייב ללמוד יותר מאחרים). ויתכן דכיון שא"א בלי ללמוד תורה, וזה דבר נצרך שאין אפשרות אחרת, אין ברירה ולא מתחשבים במה שהמלמד עובר ונטול שכה.

סדר הלימוד

בעירובין (ג"ד ב') איתא ת"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירוק וכו', נמצא ביד הכל ארבעה מכאן אר"א חייב אדם לשנות לתלמידו ד' פעמים. נראה שכך ה' סדר הלימוד בכל התורה ולא דוקא כשלימד הלכות (מה דאמרו במגילה כ"א א' לתירוץ אחד דמשה רבינו למד מעומד ושנה מיושב, הטעם לחלק הוא הדהעת יותר מיושבת כשיושבים, ובחזרה מתעמקים יותר, וכדאמרו בשבת ס"ג א' לעולם ליגמר אדם והדר ליסבר).

לימוד פסוקים

בספר יוסף אומץ (שמ"ט) כתב אכן להזכיר השמות המוזכרים בגמ' ובפוסקים נ"ל דשרי, ומצוה להזכיר בפירוש בשעת לימוד ולא לכות אדושם וכיוצא, דלדעתו אינו דרך כבוד כלפי מעלה לכות שהרי הכנוי לאדם הוי ביזוי וכן שמעתי מהקדמונים עכ"ל (וכך ה' עושה הגאב"ד מפונב"ז זצ"ל). ויל"ע אם זה דוקא כשמזכירים פסוק שלם או דאפילו כשאומרים חצי פסוק יזכירו את שם ה' (ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"א).

דברי אגדה

בדברי אגדה יש כללים שאינם כדברי הלכה, דבכמה מקומות כתוב שאמוראים חולקים על תנאים (ובאמת גם בעניני הלכה, מובא בקובץ שיעורים ב"ב אות תרל"ג בשם הגר"ח זצ"ל דאמורא בכוחו לחלוק על תנא, והא דמותבינן תיובתא מתנאי לאמוראי הוא משום דאמורא אינו חולק על תנא, ואילו ידע דברי התנא לא ה' חולק עליו) וגם במפרשי התורה מצינו הרבה מפרשים לא כחז"ל (ועי' גליון הש"ס ברי"ה י"ה ב' על מה שאמר ר"ש ד' דברים ה' ר"ע דורש ואני אין דורש כמותו, דאין התלמיד אמר כך לרבו, ומציין לדברי הברכי יוסף יו"ד סי' רמ"ב סעיף ג', ועי"ש שכתב בדברי אגדה שאני). ולפי"ז מה שפסק הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ב) כשמואל דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, אין הכרח שפוסקים כן, והכללים בדברי אגדה יכולים להיות אחרים.

סלט פירות העשוי מפה"א ופה"ע

סלט פירות שמעורב בו פרי עץ ופרי אדמה ותערובתו הוא באופן שכל מין ניכר בפני עצמו, הכריע הביה"ל בר"ס רי"ב דאזלינן בתר רובא ומברך רק ברכה אחת ולכך אם הרוב הוא פה"ע מברך בפה"ע והפה"א שהוא המיעוט נפטר בברכה שבירך העץ משום שהמיעוט נעשה טפל לרוב וע"ש.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שה"ה לענין ברכה אחרונה כגון שיש לו סלט פירות העשוי מחתיכות תפוחים וענבים והרוב הוא תפוחים ואוכל הכל יחד מהתערובת, דלפי הביה"ל שהמיעוט נעשה טפל לרוב א"כ הענבים יהיו טפילים לרוב התפוחים ויברך ברכה אחרונה בורא נפשות אף שיש ענבים שיעור כזית, וכ"ז שאוכל הכל יחד מהתערובת אבל אם מוציא מהתערובת חתיכת תפוח בפנ"ע ואוכל וחתיכת ענבים בפנ"ע ואוכל אינו טפל לתפוחים ומברך עליו בתחילה ובסוף ברכתו הראויה. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' ט"ז)

היכא דסדר הקדימה היפך מסדר האכילה

אם סדר האכילה שאוכל תחלה לשובע, ואח"כ דבר לקינוח כמו שיש אוכלים בשר ואח"כ קומפוט לקינוח. שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאז יכול לברך תחלה שהכל על הבשר ואח"כ בפה"ע על הקומפוט מאחר שכן הוא דרך האכילה, ויסוד דבריו הוא מתוס' אנשי שם פ"ו דברכות מ"ד שהביא מהלכות קטנות שכתב בשם מהרא"י תרומת הדשן, הוא דחביב קודם היינו דוקא כשאין קפידא לאכול זה קודם זה, אבל אם דרך אכילתם ע"פ הרפואה או ממנהג להקדים זל"ז מקדים אפילו אינו חביב. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' כ"ב)

אכל ח"ז ענב וח"ו תפוח ויברך וחזר ואכל ח"ז ענב אם כשבירך בר"נ הוציא את חבירו שאכל כזית פירות, ואח"כ אכל הוא תוך כדי אכילת פרס עוד חצי זית ענבים, אי נימא דאיגלאי מילתא למפרע דברכת בר"נ שבירך הוי לבטלה א"כ אין חבירו יוצא דבר"ז ששמע ויצטרך לברך שנית בר"נ, ומיהו ככהאי גוונא שכבר בירך בר"נ אפשר לאסור לו לאכול עוד ח"ז ענבים בתוך כאל"פ לאכילה ראשונה כיון דגורם עי"ז דברכת בר"נ שבירך היא לבטלה. ושאלתי זאת להגרא"ל שטיינמן שליט"א ואמר דמדחזינן שאם אכל רק חצי כזית תפוח וחצי כזית תאנה דמברך ב"נ אף שאין כזית שלם בתפוח א"כ חזינן שהברכה של ב"נ פוטר גם את התאנה, וא"כ כשאכל אח"כ עוד חצי כזית תאנה לא מברך מעין ג' כיון שהחצי כזית תאנה הראשון שאכל כבר נפטר ע"י ברכת ב"נ. (שם עמ' מ"ו)

כזית ענבים וח"ו תפוחים וח"ז בננה אי מצטרפי לבר"נ
יל"ע במי שאכל כזית ענבים וחצי זית תפוחים וחצי זית מפרי האדמה כגון בננה אי מצטרפי הח"ז תפוחים וח"ז בננה לברך נמי בר"נ, דהרי אם היה אוכל רק ח"ז תפוחים וח"ז בננה היו מצטרפים לברך בר"נ וא"כ ה"נ אחרי שאין חיוב ברכה אחרונה בפני עצמו על התפוחים א"כ אינו בטל לברכת מעין דג' דענבים ואינו נפטר לכאורה בברכת מעין ג', ושוב י"ל דמצטרף לח"ז בפה"א דבננה להתחייב ברכת בר"נ, או נימא דכהאי גוונא נמי נטפל הח"ז תפוחים לענבים כמו אם אכל כזית ענבים וכזית תפוחים דמברך רק מעין ג'.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דגם בזה נטפל הח"ז תפוחים לענבים ונפטר בברכתם, דאף שאין עליו חיוב ברכה אחרונה בפנ"ע נמי נטפל למעין ג' ואין הח"ז תפוחים מצטרף לח"ז בננה, וכמו דאם אכל כזית ענבים וכזית חצי תפוחים וח"ז בננה דודאי לא יצטרף הח"ז האחרון של התפוח לח"ז בננה לברכה אחרונה כיון דגם הוא נטפל לענבים ואף שח"ז אינו חייב בברכה מ"מ הכל נטפל לענבים וא"כ ה"נ בנדו"ד נטפל הח"ז לענבים ואינו מצטרף לבר"נ עכ"ל. (שם עמ' מ"ז)

בירך העץ והאדמה

הרוצה לאכול פרי העץ ופרי אדמה ויברך עליהם ברכה אחת ברוך א"י אמ"ה בורא פרי העץ והאדמה יל"ד האם יצא ידי חובת שניהם או עדיין צריך לברך ברכת האדמה.

תשובה: הנה כתב הרמב"ם סופ"א מהל' מעשר וכן נפסק בשו"ע יו"ד של"א סעיף ע"ח המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש אקב"ו

להפריש תרומה, וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם להפריש מעשר וכו' ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהם כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות ע"כ.

והכפ החיים (סי' ר"ו סק"ב) כ' דלפי"ז אם בירך ברכה אחת ואמר שני הנוסחאות ביחד דהיינו בורא פרי העץ והאדמה שפיר יצא ויאכל פרי העץ ומיד אח"כ פרי אדמה.

אולם העיר בזה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאין לדמותם זל"ז דהתם יש ב' מצוות בחפץ אחד דהיינו מצות הפרשת תרומה והפרשת מעשרות אע"פ שהם ב' מצוות נפרדות בכל זאת מכיון ששתי המצוות מתקיימין על חפץ אחד יכול לאחדם בברכה אחת, משא"כ בברכת העץ והאדמה שהן ב' ברכות בשני חפצים שונים מנ"ל לומר שיכול לאחדם. (קובץ קול התורה נה עמ' קסה מהגרא"ל דינר שליט"א).

שתה חצי רביעית יין וחצי רביעית מים

בסי' ר"ח דן השעה"צ סק"ע בשתה רביעית שכר ורוב רביעית יין, אי מברך בורא נפשות דהרי יש שישות דמברך ברכה אחרונה על היין ברוב רביעית ולדידיהו ברכת היין פוטרת לשכר וכי משום שאין אנו יודעים הדין יברך בר"נ ע"ש. וקשה דכיון דבפועל אינו מברך על היין א"כ נשאר חובת בר"נ?

ואמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דמשמע דס"ל לשעה"צ דגור דיינא דיינא פוטר כל מיני משקין, היינו דלא חייל כלל חובת בר"נ אלא נטפל הכל לברכת היין, ואם מאיזה טעם אינו מברך על היין תו אינו מברך כלל, וכמו מי שאכל בתוך הסעודה ענבים ויברך בפה"ע ודאי דכלפי ברכה אחרונה לא חייל כלל חובת ברכה בפני עצמה, רק נטפלת אכילת הענבים לברכת הסעודה, ואם מאיזה סיבה אינו מברך ברהמ"ז ודאי שלא יברך על העץ וה"נ בזה.

ומיהו לול"ד יש לחלק דלא דמי יין לסעודה וביין ומשקין יש למשקין חובת ברכה אחרונה בפנ"ע אלא שברכת היין פוטרתה. (שלמי תודה ברכות)

בדין השותה מים לצמא

הלוקח כדור גלולה לרפואה וכדי שיוכל לבלעו שותה מים ככה"ג כיון שאינו נהנה מהמים אינו צריך לברך עליהם.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דכל זה בשותה מים, אבל בשותה מיץ או מים עם פטל וכיו"ב ריש לו טעם עצמי, אזי אף ששותה לבלוע כדור וכדו' יברך שהכל קודם שישתה למיץ, [א"ה ועי' הליכות שלמה מועדים ח"א פ"ה אר"ח 27] (שלמי תודה ברכות)

ברכה על תה מר ששותה להתחמם גופו

ויל"ע כגוונא ששותה תה חם בלא סוכה, דאין לו סוכר וכיו"ב ואין לו הנאה מעצם השתיה אלא דעושה כן משום התועלת דמתחמם גופו אי צריך לברך. דהנה חובת ברכה ראשונה נפקא ליה בברכות דף ל"ה ע"א מסברא דאסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, והנאה היינו בפשוטו הנאת גרונו מהמאכל, וא"כ אפשר דכיון דאין לו הנאה מעצם המאכל, אלא דיש לו תועלת בזה שמתחמם גופו עי"ז א"כ הוה זה כרפואה שאין בה הנאה ויש בה תועלת לרפוי הגוף שאינו מברך.

והנה בפסחים דף קט"ו ע"ב איתא בלע מצה יצא (וערשב"ם שם) ובפשוטו משמע מסתימת כל הפוסקים, דברכת המוציא לא הוה לבטלה אף שלא נהנה מטעם המצה כלל. ומיהו יש לחלק דבמידי דיש בו הנאה מצד עצמו תיקנו עליו ברכה אף כשהוא בולעו, אבל אם מצד עצמו הוא מר ואינו נהנה אף שיש ממנו תועלת י"ל דלא יברך.

והורה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שלא יברך, מאחר ששותה שלא לצמא ותה בלא סוכר אין לזה שום טעם טוב מצד עצמו, והגר"נ קרליץ שליט"א אמר שיברך דגם זה חשיבא הנאה מה שמתחמם עי"ז גופו. (שלמי תודה ברכות)

אמר פעמים שהכל

הנה ראיתי שהסתפקו [הגרשו"א] במי שאמר ברכה כגון שהכל נהיה בדברו וחזר ואמר אותו ברכה בלא סיבה אם יצא ידי ברכה? ובפשטות יצא או ברכה ראשונה או שניה. ושמעתי בשם הגרא"ל שטיינמן שליט"א דלא יצא לא בברכה הראשונה ולא בברכה השניה, וכן אומרים משמיה דהגר"ש שקאפ זצ"ל.

ובספר שיח תפילה מביא שם כן בשם הגר"ב דיסקין אביו של המהרי"ל דיסקין זצ"ל, וסברתם בזה דהרי אחרי שאמר ברכה פעם אחת יצא ידי ברכה, וא"כ

כשמתחיל לומר ברכה שניה ואומר ברוך הרי לא היה מחויב לומר זה דכבר יצא ונמצא דהברוך שלו לא מהני, דבירך בזמן שלא היה חייב ואחרי שאמר ברוך הרי נהיה הפסק, ואז נתחייב עוד הפעם בברכה וא"כ אמר ברכה בלא ברוך (חקרי הלכה ר' מנחם הבלני עמ' מ"ח).

נתערבו פירות

בירך על פירות שהיו לפניו, ולא היה מיכן נתערב בין הפירות פרי, שלא היה לפניו ולא היה דעתו עליו, כיצד יעשה. וכשדברתי עם הגרא"ל שליט"א צידד דאין צריך לברך, וימשיך לאכול הפירות, דהפרי שלא בירך עליו נתבטל בין הפירות שכבר בירך עליהם. ובספר בני ראם להגרא"ל גניחובסקי הזכיר סברא זו דיהני ביטול ברוב, אלא דהעיה, דהרי אסור ליהנות מהעוה"ז בלי ברכה וביטול ברוב לא יתיר איסור זה עיי"ש.

והוסיף הגרא"ל שליט"א לדון האם יש ביטול ברוב על דבר שאינו אסור באיסור חפצא, וכגון דא דהפרי אינו אסור באכילה אלא שאין הגברא רשאי לאכול הפרי עד שיברך עליו, והראה שכבר דן בזה בספרו אילת השחר על מס' ב"מ דף ו: (רשימות הרה"ר א' אפרים שטראוס שליט"א)

ברכה אחת

נהנה בתקנת חכמים לברך על הפרשת תרו"מ מברכים ברכה אחת, כשמפריש תרומה ומעשר אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות, ואין מברך ב' ברכות.

וצ"ע למה מי שאוכל פרי שברכתו בורא פרי העץ ופרי שברכתו בורא פרי האדמה כאחת, לא תיקנו ברכה אחת לשניהם, ויברך בורא פרי העץ והאדמה.

ורבנו שליט"א אמר דברכת הפירות היא ברכה על כל חפצא בפנ"ע ואין לברך ברכה א' על שני חפצים נפרדים, משא"כ ברכת הפרשת תרו"מ על כרי אחד ועל תיקון הכרי הוא מברך שהוא חפץ א' ואף שעושה ב' מצוות מברך ברכה אחת.

ואמנם יש להוסיף דאין החילוק רק מפני שברכת הפירות הם ב' פירות נפרדים, אלא דכשעושה הברכה על אכילת פרי העץ עדיין לא מתחייב בברכה על פרי האדמה, דכל החיוב כשלא לאכול והרי זו אכילה בפנ"ע וזו אכילה בפנ"ע, משא"כ כשלא לתקן הכרי כבר מעתה חל עליו ב' חיובי הפרשה, ושניהם לפניו כאחת ולכן תיקנו ברכה אחת לשתי ההפרשות.

ותעד דבברכה אחרונה כולל כמה מינים אף דכל מין יש לו חיוב ברכה בפנ"ע כיון דכבר חל עליו חיוב על כולם כוללם בברכה אחת, משא"כ בברכה לפניו לא חל חיוב ברכה על פרי שני עד שלא הולך לאכול והרי אכילת כל פרי אכילה בפנ"ע, ואם היו מעורבים מעיקר הדין הולכים אחר הרוב לפטור את המיעוט לגמרי מברכה. (פרורים משולחן גבוה ח"ה עמ' רו)

מים שמעורב בהם דבש

נסתפק רבנו שליט"א היכי דבירך שהכל והי' לפניו דבש, ועכשיו רוצה לשתות מים מעורב בדבש, והמים לא היו לפניו בשעה שבירך שהכל, ויסוד הספק הוא, באופן דעל המים לבד לא הי' מברך כיון דאינו לצמא אם לא שהוא מעורב בדבש, אלא דיש לדון לאחר שמעורב בדבש במים דאמרין דעכשיו כבר יכול לברך שהכל. האם הפי' שעכשיו נעשו המים מתוקים ומחמת המים צריך לברך שהכל, וא"כ אף שהדבש הי' לפניו אבל כיון דהמים לא היו לפניו, צריך לברך שוב שהכל, או דלמא דגם עכשיו שהמים נמתקו מחמת הדבש שההכל קאי על הדבש, וכיון דהדבש היה לפניו א"צ לברך שוב שהכל. (צדיק כתמר יפרח)

רגיל לשתות מים

יש להסתפק היכא דבירך שהכל, ולא היה דבש לפניו, אבל רגיל תמיד לשתות מים מעורב עם דבש, האם מחמת כן נפטר הדבש אף שלא היה לפניו. (צדיק כתמר יפרח)

יש להסתפק היכי דבירך והי' לפניו עוד מאכל אבל הי' מוסתרת ולא הי' נגלה לעיניו בשעה שבירך האם נפטר בכה"ג או לא.

יש להסתפק במי שאוכל רסק פירות, ומברך שהכל לחוד על מין שהכל, והעץ לחוד על מין העץ, האם נפטר בכה"ג הרסק פירות ממ"ז או לא, דכיון דבשעה שמברך שהכל אולי הוי עץ ואין ברכתו שהכל, ואולי בשעה שמברך העץ אין ברכתו העץ אלא שהכל ואין נפטר משום ברכה.

עולם הישיבות

ישיבת פוניבז'

שיבוא להספיד, והשיב יש לכם בישיבה את ר' בערל ואתם מבקשים אותי? הוא ספדן יודע מה לומר ויודע לעורר, ויש לו מעלה שדבריו נשמעים. ואכן לבקשתו של מרן הספיד מרן הגרבי"ד שליטי"א

כמו כן באחד השנים הגיע מרן הגרבי"ד שליטי"א לבקרו מרן שליטי"א התענין בפרוטרוט כמה פעמים מוסר שיעור בשבוע, וכמה זמן כל שיעור, וכמה בחורים יש בשיעור, ואם מוסר בעמידה או בישיבה אחר צאתו סח מרן שליטי"א שהתורה נותנת כח לאדם והביא כדוגמה הנה הגרבי"ד כבר מעל שמונים ועדיין עומד בשיעורים ומוסר שיעורים כמו בחור צעיר.

בשנת השמיטה נכנסו ראשי קרן השביעית למעונו של מרן שליטי"א שרוצים לארגן דינר בחו"ל [כמדוי' שהיה זה בשיקגו] ואמר להם מרן הגרבי"ד לבקש ממרן הגרבי"ד שליטי"א שיסע איתם לשם, והוסיף מרן שליטי"א אל תאמרו לו שביקשתי כי זה לא אמת אני לא מבקש ממנו רק אני מציע.

ואכן לבקשת מרן הגרבי"ד נסע מרן הגרבי"ד שליטי"א במיוחד. לפני צאתו נכנס מרן הגרבי"ד שליטי"א למרן הגרבי"ד וביקש את ברכתו וכן ביקש ממרן שליטי"א שיכתוב מכתב עבור הכינוס אמר אז מרן הגרבי"ד הגם שאין מסרבין לגדול מכל מקום אתה לא צריך את המכתב שלי את התורה שלך מכירים בכל העולם ואיך צריך אישור שלי. אני הרבה פחות ממך!! הפטיר מרן הגרבי"ד - אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה... אמר מרן הגרבי"ד אף על פי כן...

שותפים בהחזקת ישיבה

בעת ניחום האבלים על הגר"א כהנמן ז"ל. סיפר רבנו ששאל את הגר"א כהנמן תקופה קצרה אחר פטירת הרב, איך מסתדר עם ניהול העול הכבד? וענה ר' אברהם, ששום דבר לא השתנה, בעבר הוא היה עובד חצי שנה לסדר את כל הפגישות עם הגבירים, וכשבא מרן הרב לאמריקה הוא הלך אל הפגישות, וכך עבדו שניהם כאחד. היום התהפכו היוצרות, מרן הרב מסדר משמים את כל הפגישות, והוא ר' אברהם הולך אל הפגישות. נמצא שלא השתנה דבר רק התהפכו בתפקידים.

רבינו שליטי"א מאוד נהנה מהתשובה. ובעת שסיפר הדבר בניחום אבלים שאל את בנו הגאון ר' אליעזר שליטי"א, אם גם הוא ימשיך כן לעבוד בשותפות כזו.

פוניבז' זה כלל ישראל

אמרו לרבנו בשם החזון איש שישבת פוניבז' זה כלל ישראל עקב חשיבות הישיבה לתורה שבכל עם ישראל. ואמר רבנו שאנו זוכר בבירור שכך אמר החזון איש אבל הדברים ודאי אמת.

חזרות על השיעורים

היה תקופה ארוכה שבחורים מופלגים שעלו מהישיבה קטנה לישיבה גדולה של פוניבז' היו מגיעים מידי ליל שישי לבית רבנו והיה דנים עמו על השיעורים ששמעו במשך השבוע מראשי הישיבה.

מכתב לדינר

בס"ד יום א' לסי' תולדות, שנת תשס"ז לפ"ק לכי באי הדינר שלוכטו"ס הנה הרה"ג ר' אליעזר כהנמן נושא בעול החזקת ישיבת פוניבז' אשר זה מבצר גדול של תורה בארץ ישראל, ומצוה לתמוך ולעזור לו, והתומכים יתברכו ברו"ג סלה. א.ג. שטינמן

דברי רבנו בהיכל ישיבת פוניבז' בני ברק במלאות י"ב חודש לפטירת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל אור לט"ז מרחשון תשס"ג

עכשיו כבר התחיל יום ט"ז מרחשון, שבזה נגמרה השנה-י"ב חודש, ואין כבר דין הספד, אך היות שבהספד הרי יש שתי חלקים, [חלק אחד להתאונן על האבידה, וחלק אחר להתבונן מה שיש ללמוד ממעשיו של הנפטר], והעיקר הוא החלק הזה מה שצריך לראות ללמוד ממנו, וזה שייך גם עכשיו. ומה שאנחנו צריכים ללמוד, הם כל הדברים שהיה בו, בין היגיעת התורה, בין המדות טובות, והנהגות טובות, כל מה שהיה בו, צריכים ללמוד.

ושמעתי בשם החזו"א, שאמר כי החפץ חיים למד ששים שנה [ואיני זוכר אם הוא הוסיף את המילה "לשמה" או לא], ואחרי זה הוא הנהיג את כלל ישראל, וכך אותו הדבר הי' החזו"א, ואותו הדבר הי' הבריסקער רב, ואותו הדבר הי' רבי יעקב ישראל קנייבסקי, ואותו הדבר הי' הרב שך, זכר צדיקים לברכה. כולם השיגו מעלות גדולות, עם כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, אבל בודאי עיקר הדבר מה שזכו על ידו, הוא ע"י היגיעת התורה שהיתה בהם עד להפליא! בשביל זה הם זכו להנהיג את כלל ישראל, וכמו שאמר החזו"א על הח"ח שהי' יגע בתורה ששים שנה [או שבעים שנה] ואז זכה, עכ"פ הם זכו להיות מנהיגים, והם היו ראויים להיות מנהיגים!

הישיבה הוקמה בארץ ישראל ע"י מרן הרב מפוניבז' זצ"ל בשנת תש"ד. והיתה לאם הישיבות בדורינו. והנה הקשר של רבנו שליטי"א לישיבה הוא הרבה שנים החל מעת שיהן כראש הישיבה לצעירים בפוניבז', וכן כשכיהן כראש כולל פוניבז' והרבה יש להרחיב בענינים אלו, ונביא כאן כמה ענינים בקצרה.

השיחות בישיבה

החל משנת תשס"ב החל רבנו שליטי"א למסור שיחה לפני יוה"כ בהיכל הישיבה והיה מעמד נשגב בהשתתפות אלפי איש. במלאות י"ב חודש לפטירתו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל נשא רבנו דברים במעלת אהבת תורה לזכרו [והבאנו להלן]. [אודות ראשי הישיבה זצוק"ל והמשגיח זצוק"ל נכתב באריכות גדולה במאמרים על כל אחד ואחד].

לא לחכות לו

בעשי"ת תשס"ג אחר השיחה ניגש בן רבנו הגר"מ לתפילת מעריב [שהיה בשנת האבל על אמו הרבנית ע"ה] ולפני מעריב קרא לו רבנו ואמר לו בשמונה עשרה ובק"ש תחכה לרה"י דפה מרן הגר"ג שליטי"א ובשום פנים ואופן אל תחכה לי.

החזון איש שולח

סיפר רבינו כי מרן החזו"א ז"ל שלח את אחד מבני משפחתו לשמוע שיעורים מאת הגר"ר גרשון אדלשטיין שליטי"א שמסר שיעורים בישיבת פוניבז' ואמר שאפשר לקבל אצלו בלומדות ובהבנת התורה. (אעלה בתמר מתורת החזו"א עמ' ע"ו)

עם מרן הגר"ג שליטי"א

וז"ל מכתב רבנו: בס"ד. כ"ד אב תשנ"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו לכי ידידי עוז הגאון הגדול מפארי הדור מוה"ר ירחמיאל גרשון אידלשטיין שליטי"א אך טוב וברכה כל הימים... מוקירו מברכו כערכו הרם. ואמר לנו מרן הגר"ג שליטי"א שעשרות בשנים כבר היה בקשר עם רבנו שליטי"א וכמה פעמים דיבר עמו רבנו על צורת השיעורים בישיבה ועוד הרבה ענינים.

בעשי"ת תשס"ז לא חש הגר"ג בטוב ולא היה בכוחו לעלות להשתתף בשיחת רבינו בישיבה כמדי שנה בשנה, ולאחר השיחה כאשר נודע לרבינו מחולשתו נכנס לבקרו במעונו שבשיפולי גבעת הישיבה.

במשך שנים רבות מסר הגרבי"ד שיעור במשניות פעם בשבוע בביהמ"ד שבבניין פנימיית 'שוגרמן', בהשתתפות אברכים ובחורים רבים מהישיבה. מרשימות א' התלמידים: אלול ה'תשנ"ד, היה לי שאלה באם לנסוע לחו"ל לחתונת חבר, ומו"ר הגרבי"ד שטיינמן הורה כי בכל עניינים שכאלו יש לשאול את פי מו"ר הגר"ג שליטי"א, באומרו כי החזו"א דיבר עליו בהפלגה גדולה מאד, ונגשתי למו"ר הגר"ג ואמר לי כי אסור לו להשיב כי הוא מורה הלכה בפני רבו כיון שיש כאן את מרנן ראשי הישיבה, אבל מסתמא הייתה כוונת הגרבי"ד שאני אציג את צדדי השאלה לפני רה"י, ולכן תחזור אלי בעוד כמה ימים שאדע כיצד להציג את השאלה, וכשחזרתי לאחר כמה ימים אמר הגר"ג כי לא מצא צד היתר בזה שיוכל להציג... וכשסיפרתי על כך למו"ר הגרבי"ד התפעל מאד מענוותנותו הגדולה של הגר"ג מחד, שלא הסכים להכריע במקום רה"י, ומאידך, מחכמתו המופלאה שהצליח באופן עקיף לגרום שאבין מעצמי את התשובה.

כמה וכמה פעמים התבטא מרן רבינו שליטי"א כי הוא מכוון על מרן הגר"ג שליטי"א כשמזכיר בתפילתו "ועל זקני עמך בית ישראל", ופ"א כשהדפיסו ספר מא' מגדולי האחרונים, באו לבקש הסכמת רבינו שליטי"א, ואמר שביקשו קודם מא' מהזקנים שיסכימו על זה, וכשהראו לו שיש על זה הסכמה ממרן הגר"ג, אמר הלא כשאני אומר בתפילתי על זקני עמך בית ישראל - עליו אני מכוון, וצריך חתימתו (מפי הרי"מ שליטי"א).

לשמוע מהמקור

ופ"א אמר לבחור שילך לפוניבז' כי רוב הראשי ישיבות שבדור הם תלמידים של הראשי ישיבות של פוניבז' שליטי"א וא"כ עדיף לשמוע תורה מהמקור.

צורת המחמאה

שח מרן רה"י הגרבי"ד פוברסקי שליטי"א (כינוס לב שומע ניסן תשע"ו) היו פעם שני בחורים שהגיעו לישיבה מאותה ישיבה. באמצע השיעור אחד מהם שאל שאלה מצוינת, התפעלתי ואמרת לי ששאל שאלה גאונית, החבר שלו למחרת עזב את הישיבה, הוא לא עמד בזה. ושאלתי את רבנו שליטי"א על זה, מה צריך לעשות, הרי הוא באמת שאל שאלה מצוינת, ואמר לי הרב שטיינמן שצריך קצת לצמצם במחמאות. כשנפטר רבי משה אדלר בן רבי יצחק אדלר זצ"ל רב בית הכנסת אהבת חסד נכנסו אליו אברכים מהכולל [בראשות הרב ישראל ברמן] שרוצים לעשות הספד כולל לעורר את הציבור וביקשו ממרן שליטי"א

עולם הישיבות

הרי הוא רגיל לראות שתהי' תשוקת התורה במדה כ"כ גדולה, ומה עכשיו התרגש במיוחד, כל כך עד שזלגו עיניו דמעות?!

אלא הענין הוא כך, הנה זה הרי בודאי פשוט שבן אדם שלומד תורה הוא גדול בתורה! והוא זוכה לתורה, רק מה שהתחדש כאן שגם מה שאדם לומד ואין הלכה כמותו, גם זה תורה! ואם לומדים למשל דברי בית שמאי ובית הלל, אף שההלכה היא כבית הלל, בכל זאת גם דברי בית שמאי זה תורה, וכשלומד את הדברים של בית שמאי זה לימוד תורה, והוא מקבל על זה שכר בדיוק כמו שהוא לומד את הדברים של בית הלל, אין שום נפקא מינה! ואם בית שמאי מתירין את הצרות לאחים ובית הלל אוסרים, אם אחד לומד את זה ומזכיר דברי בית שמאי, זה תורה, בדיוק כמו שהוא לומד את דברי בית הלל. אבל זה בודאי שאם לא היו בית שמאי החולקים, אלא בית הלל היו אומרים דין שאסור לייבם את הצרות, ובא אחד עם הארץ ואומר- לא, מותר! האם זה יהיה תורה?! הרי זה דברים בטלים! ומה לנו במה שהוא אומר? ורק בית שמאי, היות ובית שמאי היו כאלה אנשים גדולים שכל ימי חייהם הי' תורה, אז מה שהם אומרים אפי' בדברים שאין הלכה כמותן זה תורה!

וסיים, לכן אפי' שאם אנחנו רוצים לדעת את הגדלות שבן אדם יכול להתרום ע"י לימוד התורה אנחנו רואים את בכל דברי חז"ל ודבריהם מלאים עם זה. אך רצינו להוסיף את הדבר הזה, שאפי' עצם הדבר שלומד תורה, זה מרומם אותו עד כדי כך שכל מה שהוא אומר זה נהי' תורה! אבל זה רק במי שהגיע לדרגה כזאת שהוא שייך לזה, אבל מי שלא שייך לזה, בודאי שהדברים שלו זה לא תורה.

אי"כ אנחנו מדברים על אנשים גדולים מאד! שזכו שכל מה שהם אומרים זה תורה, ובודאי כל אחד צריך לשאוף למדרגות כאלה, שכל מה שהוא אומר יהי' תורה, וחוכים לזה על ידי שמשתדלים לזכות לבוא למדרגה של מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ואז כל מה שלומד יהי' תורה. והקב"ה יעזור שנלמד מהם ללכת בדרכיהם, ולזכות כמו שהי' אצלם שכל מחשבותיהם הכל הי' שקוע בתורה, ועי"ז בן אדם יכול להגיע לדרגות הכי גדולות בתורה.

ישיבת פורת יוסף

רבנו הגיע לשיבה בעיר העתיקה בכ"ג אלול תשס"ח ודיבר בדברי המש' בסוף עוקצין שעתידי הקב"ה ליתן י"ש עולמות, ועוד האריך בכמה ענינים.

לעשות רשיון נשק

באחד הפעמים שהיה מתח מהערבים, ומכיון שהשיבה נמצאת בעיר העתיקה ביקשו השלטונות מהשיבה שכמה בחורים מהשיבה יחזיקו נשק, ורה"י הגר"ש כהן שליט"א שלח שישאלו את רבנו שליט"א על זה. וענה רבנו שבשום אופן לא להסכים לזה מכמה טעמים, והי' יעזור שלא יהיה שם נזק.

"כהן מיוחס"

כאשר ראש ישיבת ראש ישיבת פורת יוסף הגאון הגדול רבי שלום כהן שליט"א ישב שבעה על פטירת אחותו (חורף תשע"ה), נסע רבנו לנחמו העלה שם רבינו כמה דברים. שאל אותו רבינו "כבודו הוא כהן מיוחס?" והשיב הנ"ל כל עם ישראל מיוחסים.. ובני המשפחה סיפרו שהבן איש חי היה אומר לאבי המשפחה שהוא כהן מיוחס.

וסיפר רבינו שהגאון מוילנא היה בכור, והיה רוצה לפדות את עצמו אצל כהן מיוחס, וכל כהן שהיה מגיע היה הגאון פודה את עצמו אצלו, אולי הוא כהן מיוחס, עד שהגיע למשפחת רפפורט שהיו מיוחסים.

והביא רבנו את הגמ' בקידושין דף ה' שרב כהנא לקח טלית ואמר לדידי שוה לי חמש סלעים, ובקצוה"ח הביא לענין אם כל אחד יכול לומר לדידי שוה לי. והקצות החושן עצמו וכן הש"ך היו מיוחסים לעלי הכהן. והקי' רבינו בהא דאמר"י דאביי ורבא היו מבני עלי, ואביי דעסק בגמילות חסדים חי יותר, אך רבא שלא עסק בגמ"ח נפטר צעיר יותר, ומה עשה רבא בזמן שלא עסק בגמ"ח, הרי עסק בתורה, ולמה לא הועיל לו. וכשרצה הגאון ר' שלום לדחוק דמיירי שבא לידו גמילות חסדים ולא עשה, העיר רבינו אם עפ"י דין הי' צריך להפסיק, הרי בודאי הפסיק.

לעשות בנקיית

בחודש סיון הגיע הגאון הגדול ר' שלום כהן שליט"א לבית רבנו, ודיברו על אחדות שיש בעשיה הציבורית ואמר לו רבנו שאם עושים לשמה אז הכל נראה ב"ה אחרת.

וזה הכל דברים מה שבעצם כל אחד יודע, אבל בכל זאת רצינו לומר עד כמה שהענין של יגיעת התורה מרומם את האדם, ואעי"פ שמסתמא כל אחד יודע מזה, בכל זאת כל מה שמוסיפים לדבר על זה, אנשים מתעוררים, כי עי"ז מתעוררים ללכת בדרכיהם, ללכת בדרכים של יגיעת התורה, של המדות טובות, של הנהגות טובות, של ענוה, ושל כל הדברים האלה מה שצריך ללמוד, ובודאי שאם נלמד אתם, זו תהי' זכות גדולה בשבילם, וגם תועלת גדולה בשביל כלנו.

ונזכיר גמ' במנחות (דף י"ח ע"א) מה שנוגע לזה, הגמ' מביאה והתניא אמר רבי כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע וכו' [ופרש"י לידע מיצוי תלמודי ולשאל ספיקותי] מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והי' חביב לו ביותר, עד לאחת [פרש"י עד שהגיעו להלכה אחת], אמר לו רבי השוחט את הזבח להניח מדמו למחר מזה, [פ"י שלא חשב מחשבת פיגול שזה דוקא כשחושב לאכול ממנו למחר, רק חישב להניח מדם הקרבן למחר], אמר לו כשר, ערבית אמר לו כשר, שחרית אמר לו כשר, צהרים אמר לו כשר, מנחה אמר לו כשר אלא שר' אליעזר פוסל, [בכל פעם אמר לו כשר, ורק בפעם הזאת הוסיף את המלים אלא שר' אליעזר פוסל], צהבו פניו של יוסף הבבלי [פ"י שהאירו פניו מחמת שמחה], אמר לו, יוסף כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, [פ"י ששאל אותו למה עד עכשיו לא צהבו פניו, אם זה משום שלא הסכים עם דבריו עד להלכה הזו, ולכן רק עכשיו כשאמר לו דבר זה צהבו פניו], אמר לו רבי הן [פרש"י כוונת וכוונת והיינו שהסכים עם כל מה שאמר, ומה שאורו פניו עכשיו במיוחד, זה מסיבה אחרת], אלא שר' יהודה פסול שנה לי [פ"י שרבי יהודה לימד אותי שכשחישב להניח למחר הקרבן פסול] וחזרתי על כל תלמידי ובקשתי לי חבר ולא מצאתי, [ופרש"י שמחמת זה חשבתי שמא שכחתי], ועכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי, [כך השיב לו יוסף הבבלי].

ממשיכה הגמ' זלגו עיניו דמעות של רבי אלעזר בן שמוע, אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. כאן זלגו עיניו של רבי אלעזר בן שמוע דמעות, זאת אומרת שהיתה התרגשות כל כך גדולה! עד כדי כך שזלגו דמעות! וכל הזמן שהוא למד ולימד אותו לא היתה כזו התרגשות, רק ברגע שהוא אמר את הדבר הזה שכל הזמן בקשתי חבר ולא מצאתי ועכשיו החזרתי לי אבידתי, שנחמת אצלו שבאמת אמר לו "פסול", כאן זלגו עיניו דמעות... ומה היא ההתרגשות הזאת?, לכאוי' במה שהוא ראה כאן כזו "אהבת תורה".

אך הנה יש גמ' בעירובין (דף נ"ג ע"א) וז"ל וא"ר יוחנן כשהיינו לומדין תורה אצל ר' אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה, אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע היינו יושבים ששה ששה באמה, ואומר רש"י ששה באמה שהיינו מתקרבין לשמוע מפיו ודוחקין זה את זה. ובמהרש"א כבר עמד על זה כי לשבת ששה ששה באמה, זה דבר שאי אפשר במציאות? שהרי אם יושבים ששה באמה נמצא שהי' יושב כל אחד מהם בטפח והאיך זה יכול להיות? לכן אומר המהרש"א שהי' שם נס כמו אלו המקומות שהמיעוט החזיק את המרובה-בנס. אך השאלה היא אי"כ מהו החילוק שכאן הי' ארבע וכאן הי' שש? ששמע שעד כמה שהיתה התשוקה לתורה, והי' בהם עז כדי כך אהבת תורה ותשוקה ללמוד, כפי זה הי' גודל הנס. ולכן בזמן של רבי אושעיא הי' רק ארבע, ובזמן של רבי אלעזר בן שמוע שהי' דור קודם, ובדור ההוא הי' יותר אהבת תורה, והי' עוד יותר תשוקה ללמוד תורה, הי' נס כזה שהיו יושבים ששה ששה באמה, עד כדי כך!

ולמה הי' באמת נס עד כדי כך? [ובדוריו לא שייך כזה דבר], מפני שהאהבת תורה שהי' שם "אין לתאר" דרגה גדולה כל כך, עד כדי כך שקורה נס, והרי לא קורה נסים סתם, הקב"ה לא עושה נסים בחינם, וגם אם אנשים רוצים ללמוד נותנים להם אפשרות ללמוד, אבל עד כדי שהי' נס שישבו ששה ששה באמה אחת?

ובדור קודם הי' נס של ששה, אבל הדור השני או שתי דורות אח"כ, אצל רבי אושעיא, אף שהי' ג"כ אהבת תורה במידה גדולה מאד! אבל כבר הי' רק "ארבע" באמה, זאת אומרת שלפי התשוקה זה הי' כבר פחות קצת. הדורות ירדו קצת, ולכן הי' אצלם נס רק של "ארבע" באמה. וגם זה בודאי הי' רק עי" נס!

עכ"פ רואים שבזמן רבי אלעזר בן שמוע הי' כ"כ אהבת תורה, עד שהי' אפי' נס שהיו יושבין ששה באמה, ואי"כ מה התרגש רבי אלעזר בן שמוע, בזמן שראה את האהבת תורה העצומה של יוסף הבבלי אחרי שאמר לו כל פעם כשר, כשר, וכשאמר שרבי אליעזר פוסל צהבו פניו, התרגש רבי אלעזר בן שמוע כ"כ עד שזלגו עיניו דמעות,